

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Досліджується оцінювання навчального перекладу, аналізуються функції оцінки та об'єкт оцінювання – складові перекладацької компетенції. Визначені поняття перекладацьких проблем та помилок.

Об'єктом нашого дослідження є оцінювання навчального перекладу. Майже всі дослідження, що присвячені оцінці перекладу, обмежуються оцінкою перекладу художніх або сакральних текстів, а інші його види практично ігноруються, і **новизна** запропонованого дослідження якраз і полягає у зміщенні акценту на переклад навчальний. Критика перекладу часто має не науковий, а суб'єктивний характер, тому виробка критеріїв оцінки навчального перекладу, яка і є **метою** нашого дослідження, уявляється нам надзвичайно нагальною та **актуальною**.

В оцінюванні перекладу можна виокремити три царини дослідження: оцінювання надрукованих перекладів, оцінювання праці професійного перекладача та оцінювання навчального перекладу [1]. При оцінюванні надрукованих художніх перекладів, перекладів конфесійних текстів та текстів гуманітарних дисциплін їхня оцінка буде тісно пов'язана з поняттям відповідності перекладу джерельному тексту, а оцінкою професійної придатності буде отримання робочого місця перекладача. У контексті навчання перекладу вивчаються переважно помилки в перекладі [2; 3] та поняття перекладацької проблеми [4].

Для зрушень у царині дослідження оцінки навчального перекладу необхідно відповісти на питання: що таке оцінка та що оцінюється. У центрі уваги в процесі оцінювання має бути швидше той, хто навчається, та той, хто навчає, а не об'єкт знання (цілі навчальних програм та їхній зміст). Оцінювання виконує три функції: прогностичну – виявити, що студент знає та вміє, а також його потенціал; підсумкову – оцінити отримані студентом знання, навички та вміння та прийняти рішення стосовно переведення на наступний рівень; формуючу, основною метою якої є отримати інформацію для потреб самого процесу навчання, як-то встановити труднощі та їхні причини. Об'єктом вивчення в оцінці навчання перекладу є перекладацька компетенція студента, навчальні плани та програма. А для здійснення оцінювання необхідні переклади, критерії оцінок, шкали, вправи тощо. Оцінювання може здійснюватися з науковою, педагогічною або селективною метою.

Потім необхідно визначитися із складовими перекладацької компетенції гарного перекладача, а також з'ясувати, яким чином вони набуваються. У перекладацькій компетенції виокремлюють наступні підвиди:

мовна компетенція як джерельною мовою, так і цільовою, як у рецептивному, так і в продуктивному плані;

текстотворна компетенція, тобто вміння створювати тексти різного типу згідно з прийнятими в певному мовному колективі правилами;

комунікативна компетенція, тобто здатність проєкціювати на висловлення в тексті джерела можливість із боку отримувача перекладу виводити смисл, додаючи фонову інформацію, якої бракує;

позамовна компетенція, а саме – знання культур джерельної та цільової мов, енциклопедичні знання та знання предметної царини, до якої належить матеріал, що перекладається; компетенція переходу, тобто специфічні перекладацькі вміння (вміння виконувати паралельні дії двома мовами; вміння розуміти текст "по-перекладацьки"; вміння переходити у висловленнях кожною мовою від поверхневої структури до глибинної структури та зворотно; вміння, за відсутності прямого відповідника, відходити від оригіналу, максимально зберігаючи смисл у цільовій мові шляхом варіювання мовної форми);

професійна технічна компетенція, тобто специфічні навички, вміння та знання, пов'язані з професійною перекладацькою практикою; знання джерел інформації, словників; знання нових технологій; знання правил професійної поведінки, етики професії, ринку праці тощо; знайомство з основними положеннями теорії перекладу, з варіантами перекладацьких стратегій та технічними прийомами перекладу;

психофізіологічна компетенція, себто здатність використовувати психомоторні, когнітивні та особистісні ресурси: психомоторну компетенцію та навички читання та письма; розумові та особистісні якості;

стратегічна компетенція, яка включає стратегії розуміння (вміння відрізнити основне від другорядного, вміння встановлювати зв'язок між поняттями, відшукувати необхідну інформацію і т.д.) та висловлення.

Усі ці різновиди перекладацької компетенції взаємопов'язані й разом складають цілісну єдину компетенцію, причому тут чільна роль належить стратегічній компетенції та компетенції переходу, тому що перша пов'язана з вирішенням проблем, що виникають у інших підвидах компетенції, а друга зводить їх разом.

Визначення компонентів перекладацької компетенції та процесів їхнього набуття мають велике значення для навчання перекладу, оскільки окреслюють основні напрямки в постановці цілей навчання та визначенні рівнів та порогів у викладанні. Для встановлення критеріїв оцінки необхідно визначити поняття перекладацької проблеми та перекладацької помилки. Перекладацька проблема – це об'єктивна проблема, яку доводиться вирішувати кожному перекладачу при виконанні конкретного перекладацького завдання [4]. Проблеми можуть бути: мовні, позамовні, переносу, психофізіологічні та професійні труднощі (наприклад, недостатнє володіння перекладацьким скорописом). Необхідні й дослідження з типології помилок при перекладі, які б допомогли

ранжувати помилки по частотності, із врахуванням того, до якого тексту вони належать – джерельного чи цільового, функціональні чи абсолютні, систематичні чи несистематичні, наскільки грубі та серйозні.

Висновки: виходячи з того, що об'єктом оцінки навчального перекладу є оцінювання компетенції перекладача та процесу його перекладу, пропонуються принципи, дотримуватися яких необхідно для створення об'єктивних критеріїв оцінки в галузі перекладу.

Той, хто оцінює, має дотримуватися науково обґрунтованих критеріїв, що повинні бути зрозумілими та відомими тому, кого оцінюють.

Критерії оцінки залежать від контексту оцінки (навчання перекладу) та її функції. Отже, необхідно враховувати "навіщо?", "з якою метою?" та "для кого?" оцінювання здійснюється.

Має бути чітко визначений об'єкт оцінювання ("що оцінюється?"), а також рівень, на якому виконується оцінка. Той, хто здійснює оцінювання, повинен також враховувати, що він може оцінити та що йому варто оцінювати.

Тому, хто здійснює оцінювання, слід розглядати ті показники, які дозволяють йому визначити, володіє чи ні студент тими або іншими видами компетенції, які стають предметом оцінки, та якою мірою.

Критерії оцінки мають бути безпосередньо ув'язані із завданнями навчання.

Оцінка перекладу має використовувати об'єктивні критерії, що визначають типи помилок, встановлювати серйозність помилок та враховувати вдалі рішення. Перед дослідниками стоїть надзвичайно важливе та **перспективне** завдання розробки інструментарію оцінки перекладу для всіх областей оцінювання, функцій, рівнів та спеціалізацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Martinez Melis, N. and A. Hurtado Albir. Assessment in Translation Studies: Research Needs // Meta, XLVI, 2, 2002, pp. 272 – 287.
2. Kussmaul, P.(1995). Training the Translator. – Amsterdam: John Benjamins.
3. Пым, А. (1993). Epistemological Problems in Translation and its Teaching. Calaceite: Ediciones Caminade.
4. Nord, C. (1991). Text-Analysis in Translation. – Amsterdam: Rodopi.

Матеріал надійшов до редакції 10.04.2005 р.

Зарубина З.В. Оценивание учебного перевода.

Исследуется оценка учебного перевода, анализируются функции оценки и объект оценивания – слабые переводческой компетенции. Определены понятия переводческих проблем и переводческих ошибок.

Zarubina Z.V. Student's Translation Assessment.

The article deals with student's translation assessment, its functions and object as the components of translator's competence. It defines the concepts of translator's problems and translator's mistakes.